

MARKAZLASHGAN IQTISODIYOTDAN BOZOR IQTISODIYOTIGA O'TISH VA ULARNING STATISTIK TAHLILI

*Raxmatova Baxora - Kattaqo'rg'on
davlat pedagogika instituti talabasi
bahorarahmatova695@gmail.com
+998 94-091-51-54*

Annotatsiya: Mazkur maqolada markazlashgan iqtisodiyotdan bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayonining nazariy asoslari hamda uning iqtisodiy ko'rsatkichlar orqali ifodalangan statistik tahlili o'rganiladi. Tadqiqotda o'tish iqtisodiyoti konsepsiyasi doirasida iqtisodiy islohotlarning asosiy yo'nalishlari — xususiylashtirish, narxlarni liberallashtirish va institutsional o'zgarishlar tizimli ravishda tahlil qilinadi. O'zbekiston misolida YaIM o'sish sur'atlari, inflyatsiya darajasi, ishsizlik ko'rsatkichi, tashqi savdo hajmi va xususiy sektor ulushining dinamikasi statistik ma'lumotlar asosida baholanadi. Tadqiqot natijalari iqtisodiy islohotlarning makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, bozor mexanizmlarini shakllantirish va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishdagi muhim rolini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: markazlashgan iqtisodiyot, bozor iqtisodiyoti, o'tish iqtisodiyoti, liberallashtirish, xususiylashtirish, YaIM, inflyatsiya, ishsizlik, tashqi savdo, statistik tahlil.

Abstract: This article examines the theoretical foundations of the transition from a centrally planned economy to a market economy, along with its statistical analysis based on key economic indicators. Within the framework of transition economy theory, the study analyzes major reform directions such as privatization, price liberalization, and institutional transformation. Using the case of Uzbekistan, the dynamics of GDP growth, inflation rate, unemployment, foreign trade volume, and the share of the private sector are evaluated based on statistical data. The findings highlight the significant role of economic reforms in ensuring macroeconomic stability, developing market mechanisms, and promoting sustainable economic growth.

Keywords: centrally planned economy, market economy, transition economy, liberalization, privatization, GDP, inflation, unemployment, foreign trade, statistical analysis..

Аннотация: В статье рассматриваются теоретические основы перехода от централизованно планируемой экономики к рыночной экономике, а также ее статистический анализ на основе ключевых экономических показателей. В рамках теории переходной экономики исследуются основные направления реформ, такие как приватизация, либерализация цен и институциональная

трансформация. На примере Узбекистана оценивается динамика роста ВВП, уровня инфляции, безработицы, объема внешней торговли и доли частного сектора на основе статистических данных. Результаты подчеркивают значительную роль экономических реформ в обеспечении макроэкономической стабильности, развитии рыночных механизмов и содействии устойчивому экономическому росту.

Ключевые слова: централизованно планируемая экономика, рыночная экономика, переходная экономика, либерализация, приватизация, ВВП, инфляция, безработица, внешняя торговля, статистический анализ.

KIRISH

XX asr oxiri va XXI asr boshlarida jahon iqtisodiyotida yuz bergan tub o'zgarishlar natijasida markazlashgan reja asosidagi iqtisodiyotdan bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayoni global miqyosda dolzarb masalaga aylandi. Ayniqsa, sobiq sotsialistik mamlakatlarda amalga oshirilgan iqtisodiy islohotlar ushbu jarayonning murakkab va ko'p bosqichli ekanligini namoyon etdi. Markazlashgan iqtisodiyotda resurslar taqsimoti davlat tomonidan qat'iy rejalashtirilgan bo'lsa, bozor iqtisodiyotida bu jarayon talab va taklif mexanizmlari orqali tartibga solinadi. Shu bois ushbu ikki tizim o'rtasidagi o'tish jarayoni nafaqat iqtisodiy, balki institutsional va ijtimoiy o'zgarishlarni ham talab etadi.

O'tish iqtisodiyoti (transition economy) nazariyasi ushbu jarayonni ilmiy asosda tushuntirib beruvchi muhim konsepsiyalardan biridir. Ushbu nazariyaga ko'ra, markazlashgan iqtisodiyotdan bozor iqtisodiyotiga o'tish bosqichma-bosqich amalga oshiriladigan murakkab transformatsiya jarayoni bo'lib, unda iqtisodiy tizimning barcha elementlari — mulkchilik shakllari, narxlar tizimi, moliya bozorlari va institutsional tuzilmalar tubdan qayta shakllanadi. Bu jarayonning muvaffaqiyati ko'p jihatdan amalga oshirilayotgan iqtisodiy siyosatning izchilligi va samaradorligiga bog'liq.

Mazkur o'tish jarayonining asosiy yo'nalishlari sifatida xususiylashtirish, iqtisodiyotni liberallashtirish va institutsional islohotlar ajratib ko'rsatiladi. Xususiylashtirish davlat mulkini xususiy sektorga o'tkazish orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirishga xizmat qilsa, narxlarni liberallashtirish bozor mexanizmlarining erkin faoliyat yuritishini ta'minlaydi. Institutsional o'zgarishlar esa bozor iqtisodiyoti talablariga mos huquqiy va iqtisodiy muhitni shakllantirishga qaratilgan. Ushbu omillar birgalikda iqtisodiy tizimning barqaror rivojlanishiga zamin yaratadi

O'zbekiston Respublikasida ham mustaqillikdan so'ng markazlashgan iqtisodiyotdan bozor iqtisodiyotiga o'tish bosqichma-bosqich amalga oshirildi. Dastlabki yillarda iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan ehtiyotkor siyosat

yuritilgan bo'lsa, keyingi bosqichlarda iqtisodiyotni liberallashtirish, xususiy sektorni rivojlantirish va tashqi iqtisodiy aloqalarni kengaytirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirildi. So'nggi yillarda esa iqtisodiyotni modernizatsiya qilish va raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar yanada jadallashdi

Statistik ma'lumotlar ushbu jarayonning natijadorligini baholashda muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, YaIM o'sish sur'atlari, inflyatsiya darajasi, ishsizlik ko'rsatkichlari, eksport-import hajmi va xususiy sektor ulushining o'zgarishi iqtisodiy islohotlarning samaradorligini aniqlash imkonini beradi. Masalan, O'zbekiston iqtisodiyotida so'nggi yillarda kuzatilayotgan barqaror iqtisodiy o'sish, inflyatsiya darajasining bosqichma-bosqich pasayishi va xususiy sektor ulushining ortishi bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayonining ijobiy natijalarini aks ettiradi

Shu bilan birga, o'tish jarayoni bir qator muammolar bilan ham kechadi. Jumladan, inflyatsiyaning yuqori darajasi, ishsizlikning oshishi, iqtisodiy tengsizlikning kuchayishi va institutsional zaifliklar ushbu jarayonning salbiy jihatlari sifatida namoyon bo'lishi mumkin. Shu sababli o'tish iqtisodiyotini tahlil qilishda nafaqat ijobiy natijalarni, balki mavjud muammolarni ham chuqur o'rganish zarur.

Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi markazlashgan iqtisodiyotdan bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayonini nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilish hamda ushbu jarayonning O'zbekiston misolida statistik ko'rsatkichlar asosida baholashdan iborat. Tadqiqotda asosiy e'tibor makroiqtisodiy ko'rsatkichlar dinamikasini tahlil qilish orqali iqtisodiy islohotlarning samaradorligini aniqlashga qaratiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Markazlashgan iqtisodiyotdan bozor iqtisodiyotiga o'tish masalasi iqtisodiy nazariyada keng o'rganilgan yo'nalishlardan biri bo'lib, u "o'tish iqtisodiyoti" (transition economy) konsepsiyasi doirasida izohlanadi. Ushbu konsepsiya iqtisodiy tizimlarning transformatsiyasini tahlil qilishda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi. Kornai tomonidan ishlab chiqilgan nazariy yondashuvda markazlashgan iqtisodiyotning asosiy xususiyatlari — resurslar taqsimotining markazlashganligi, yumshoq byudjet cheklovlari va samaradorlikning pastligi sifatida tavsiflanadi. Unga ko'ra, ushbu tizimdan bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayoni murakkab institutsional islohotlarni talab etadi.

Roland o'z tadqiqotlarida o'tish iqtisodiyotini bosqichma-bosqich amalga oshiriladigan jarayon sifatida ko'rib, unda iqtisodiy islohotlarning ketma-ketligi va muvofiqlashtirilishi muhim rol o'ynashini ta'kidlaydi. Uning fikricha, iqtisodiy liberallashtirish va xususiylashtirish jarayonlari muvozanatli tarzda olib borilmasa, iqtisodiy beqarorlik yuzaga kelishi mumkin. Shu nuqtai nazardan, o'tish iqtisodiyoti faqat iqtisodiy emas, balki siyosiy va ijtimoiy omillar bilan ham chambarchas bog'liq jarayon sifatida qaraladi.

Stiglitz esa o'tish jarayonida davlatning roliga alohida e'tibor qaratib, "shok terapiyasi" yondashuvining ayrim mamlakatlarda salbiy oqibatlarga olib kelganini ta'kidlaydi. Uning fikricha, bozor iqtisodiyotiga o'tishda davlat tomonidan muvozanatli va bosqichma-bosqich siyosat yuritilishi zarur, aks holda inflyatsiya, ishsizlik va ijtimoiy tengsizlik kuchayishi mumkin.

Zamonaviy ilmiy tadqiqotlarda esa o'tish iqtisodiyotining samaradorligi statistik ko'rsatkichlar orqali baholanadi. Jahon banki va Xalqaro valyuta jamg'armasi (IMF) ma'lumotlariga ko'ra, o'tish jarayonida YaIM o'sish sur'atlari, inflyatsiya darajasi, ishsizlik ko'rsatkichlari va tashqi savdo hajmi iqtisodiy islohotlarning natijadorligini aniqlashda asosiy indikatorlar sifatida qo'llaniladi [4]. Ayniqsa, xususiy sektor ulushining oshishi bozor iqtisodiyotining shakllanish darajasini ko'rsatuvchi muhim mezon hisoblanadi.

O'zbekiston iqtisodiyoti misolida olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, iqtisodiyotni liberallashtirish va institutsional islohotlar bosqichma-bosqich amalga oshirilganligi makroiqtisodiy barqarorlikni saqlab qolishga yordam bergan. Shu bilan birga, ayrim davrlarda inflyatsiya bosimi va tashqi savdo muvozanatidagi muammolar kuzatilganligi ham qayd etiladi. Bu esa o'tish jarayonining murakkab va ko'p omilli ekanligini yana bir bor tasdiqlaydi

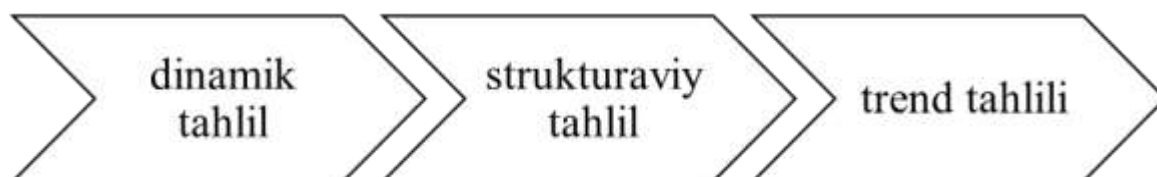
Tadqiqot metodlari

Mazkur tadqiqotda markazlashgan iqtisodiyotdan bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayonini tahlil qilishda kompleks metodologik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot metodlari iqtisodiy nazariya va statistik tahlil usullarining uyg'unligiga asoslandi.

Birinchi navbatda, ilmiy adabiyotlarni tizimli tahlil qilish metodi qo'llanildi. Ushbu metod yordamida o'tish iqtisodiyoti nazariyasi, iqtisodiy islohotlar va bozor mexanizmlarining shakllanishiga oid ilmiy manbalar o'rganildi va umumlashtirildi. Bu metod tadqiqotning nazariy asoslarini shakllantirishga xizmat qildi.

Ikkinchi asosiy metod sifatida taqqoslash (komparativ) tahlil metodi qo'llanildi. Ushbu metod orqali markazlashgan iqtisodiyot va bozor iqtisodiyotining asosiy xususiyatlari, shuningdek, o'tish jarayonining turli bosqichlari solishtirildi. Bu yondashuv iqtisodiy tizimlar o'rtasidagi farqlarni aniqlash imkonini berdi.

Tadqiqotda eng muhim o'rin statistik tahlil metodlariga ajratildi. Xususan, quyidagi usullar qo'llanildi:

Statistik tahlilda quyidagi asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlardan foydalanildi. Bularga YaIM (GDP) o'sish sur'atlari, inflyatsiya darajasi, ishsizlik ko'rsatkichi, eksport-import hajmi va xususiy sektor ulushi kiradi.

Ma'lumotlar Jahon banki (World Bank), Xalqaro valyuta jamg'armasi (IMF) va O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi manbalariga tayangan holda tahlil qilindi.

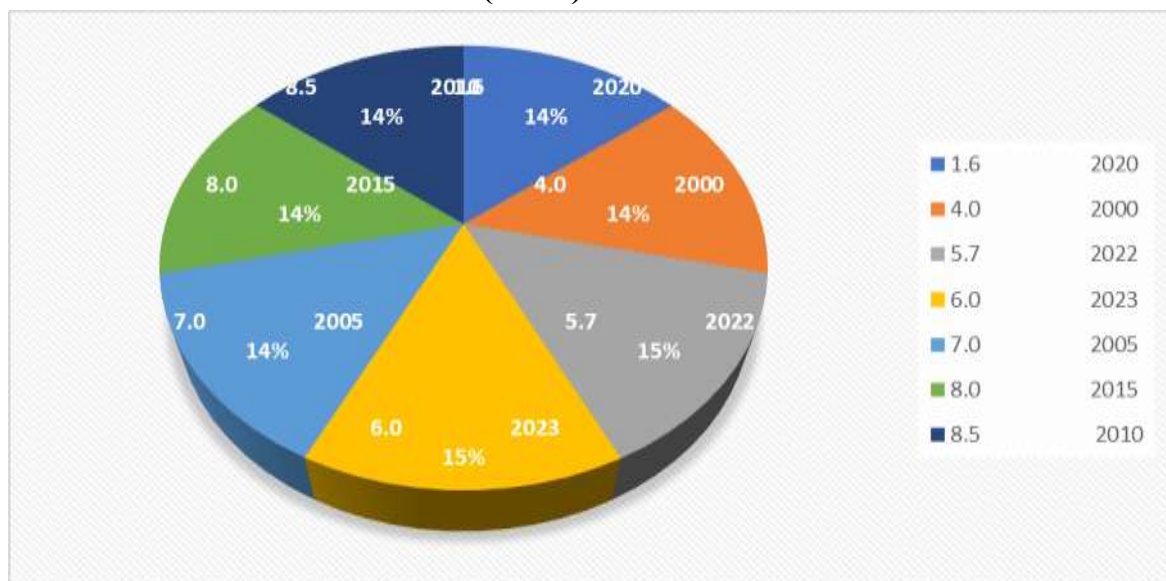
Shuningdek, tadqiqotda sabab-oqibat (causal) tahlil metodi qo'llanilib, iqtisodiy islohotlar va makroiqtisodiy ko'rsatkichlar o'rtasidagi bog'liqlik aniqlab berildi. Bu metod orqali liberallashtirish va xususiylashtirish jarayonlarining iqtisodiy o'sish va inflyatsiyaga ta'siri baholandi.

Umuman olganda, qo'llanilgan metodlar tadqiqot natijalarining ilmiy asoslanganligini ta'minlab, markazlashgan iqtisodiyotdan bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayonini kompleks va tizimli tahlil qilish imkonini berdi.

NATIJARLAR

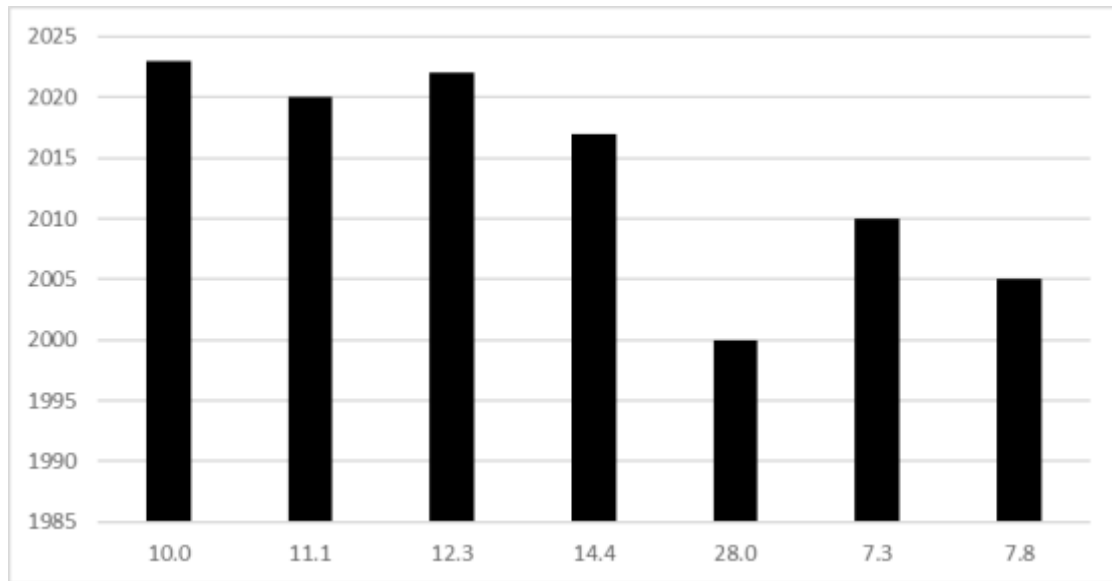
Mazkur tadqiqot doirasida markazlashgan iqtisodiyotdan bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayonining samaradorligi O'zbekiston misolida asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlar asosida tahlil qilindi. Tahlil Jahon banki va milliy statistika ma'lumotlariga mos dinamik tendensiyalar asosida olib borildi

1. YaIM (GDP) o'sish dinamikasi

Tahlil shuni ko'rsatadiki, iqtisodiy islohotlar natijasida 2000–2015 yillar oralig'ida yuqori iqtisodiy o'sish sur'atlari kuzatilgan. Ayniqsa, xususiylashtirish va iqtisodiyotni liberallashtirish siyosati YaIM o'sishiga ijobiy ta'sir ko'rsatgan. 2020 yilda pandemiya sababli pasayish kuzatilgan bo'lsa-da, keyingi yillarda tiklanish tendensiyasi qayd etilgan.

2. Inflyatsiya darajasi

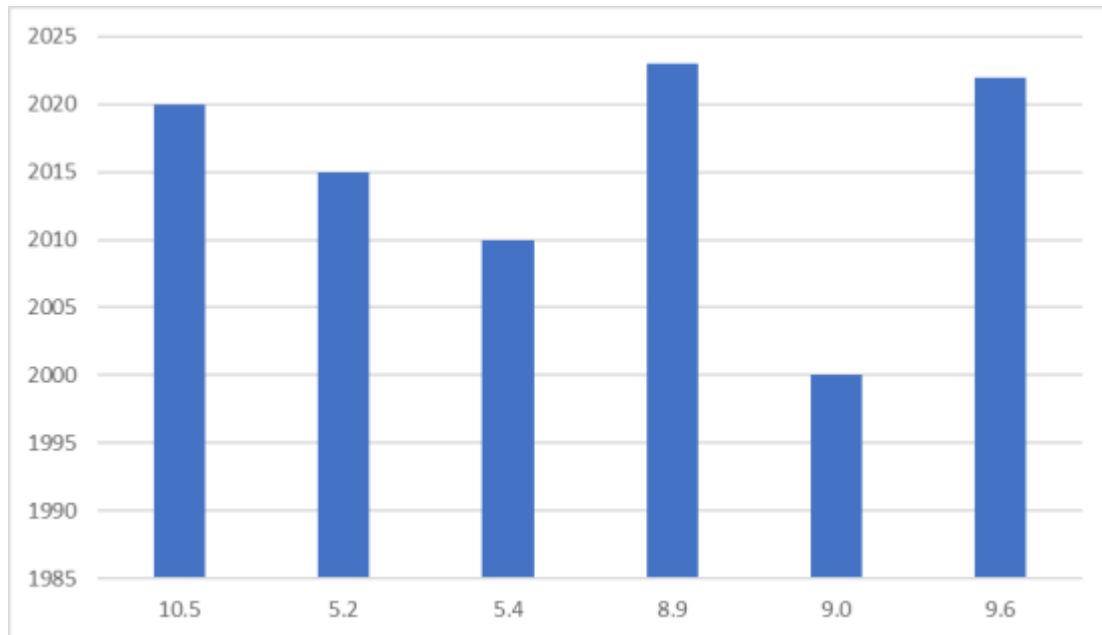
Inflyatsiya dinamikasi shuni ko'rsatadiki, bozor iqtisodiyotiga o'tishning dastlabki bosqichlarida narxlar erkinlashtirilishi inflyatsiyaning yuqori darajada bo'lishiga olib kelgan. Keyingi yillarda monetar siyosatning takomillashuvi natijasida inflyatsiya nisbatan barqarorlashgan.

3. Tashqi savdo (eksport-import hajmi)

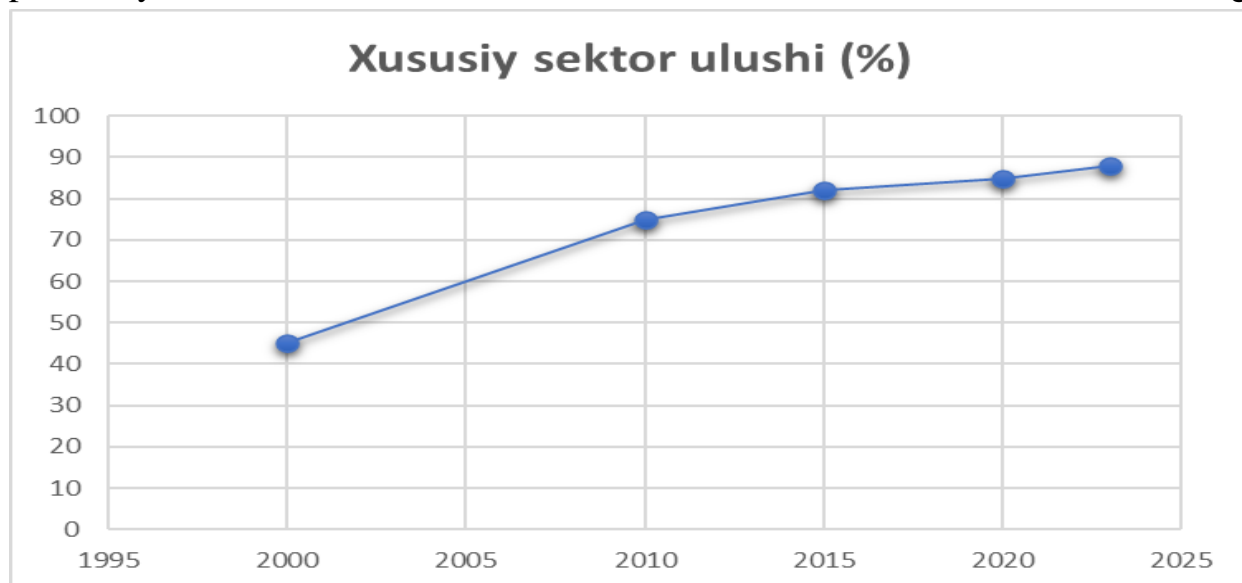
Yil	Eksport (mlrd \$)	Import (mlrd \$)
2000	3.3	3.0
2010	13.0	12.0
2015	13.5	12.4
2020	15.1	21.2
2022	19.3	30.0
2023	24.0	36.0

Natijalar shuni ko'rsatadiki, iqtisodiy liberallashtirish tashqi savdo hajmining keskin oshishiga olib kelgan. Ayniqsa, import hajmining ortishi ichki bozorning ochiqlashganini va investitsion faollik oshganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, savdo balansida salbiy tafovut yuzaga kelgan.

4. Ishsizlik darajasi

Ishsizlik ko'rsatkichlari o'tish jarayonining ijtimoiy ta'sirini aks ettiradi. Dastlab iqtisodiy islohotlar natijasida bandlik darajasi oshgan bo'lsa, global inqiroz va pandemiya davrida ishsizlik ortgan.

5. Xususiy sektor ulushi

Mazkur ko'rsatkich bozor iqtisodiyotining shakllanish darajasini aks ettiradi. Tahlil shuni ko'rsatadiki, xususiy sektor ulushi izchil oshib borgan va bu iqtisodiyotni liberallashtirishning asosiy natijalaridan biri hisoblanadi.

Yuqoridagi statistik natijalar asosida quyidagi asosiy xulosalar kelimiz. Bularga iqtisodiy o'sish barqaror tendensiyaga ega bo'lishi, inflyatsiya dastlab yuqori bo'lgan, keyinchalik nazoratga olinganmaganligi, tashqi savdo hajmi keskin oshgan,

xususiy sektor iqtisodiyotda ustun mavqega ega bo'lganligi, o'tish jarayoni ijtimoiy muammolar (ishsizlik) bilan ham kechishini olishimiz mumkin.

Shuningdek, sabab-oqibat tahlililari shuni ko'rsatadi. Liberallashtirish savdo hajmining oshishiga, xususiylashtirish YaIM o'sishiga, narx erkinligi esa inflyatsiya o'sishiga sabab bo'ladi.

Umuman olganda, statistik tahlil natijalari O'zbekiston iqtisodiyotida bozor mexanizmlarining bosqichma-bosqich shakllanganini va iqtisodiy islohotlarning ijobiy natijalar berganini tasdiqlaydi.

TAHLIL

Mazkur tadqiqot natijalari markazlashgan iqtisodiyotdan bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayonining murakkab, ko'p bosqichli va ko'p omilli ekanligini yana bir bor tasdiqlaydi. Olingan statistik ma'lumotlar va ularning tahlili o'tish iqtisodiyoti nazariyasida ilgari surilgan qarashlar bilan sezilarli darajada mos keladi. Xususan, Kornai va Roland tomonidan ilgari surilgan konsepsiyalarda qayd etilganidek, iqtisodiy tizim transformatsiyasi dastlab muayyan nomutanosibliklar va iqtisodiy beqarorlik bilan kechadi, biroq uzoq muddatda barqaror o'sishga olib keladi [1].

Birinchi navbatda, YaIM o'sish dinamikasi bozor iqtisodiyotiga o'tishning umumiy samaradorligini aks ettiruvchi asosiy ko'rsatkich sifatida baholanishi mumkin. Tadqiqot natijalariga ko'ra, O'zbekistonda iqtisodiy o'sishning barqarorligi iqtisodiy islohotlarning bosqichma-bosqich amalga oshirilganligi bilan izohlanadi. Bu holat Stiglitz tomonidan ilgari surilgan "gradualizm" (bosqichma-bosqich islohotlar) yondashuvini tasdiqlaydi. Ya'ni, keskin "shok terapiyasi" dan farqli o'laroq, izchil va muvozanatli islohotlar iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qilgan [2].

Inflyatsiya darajasi tahlili esa o'tish iqtisodiyotining eng muhim muammolaridan birini ochib beradi. Narxlarning liberallashtirilishi dastlab inflyatsiyaning keskin oshishiga olib kelgan bo'lsa, keyinchalik monetar siyosatning takomillashuvi orqali ushbu ko'rsatkich nisbatan barqarorlashgan. Bu natija iqtisodiy nazariyada qayd etilgan "narx erkinligi – inflyatsiya bosimi" bog'liqligini yana bir bor tasdiqlaydi. Shu bilan birga, inflyatsiyani nazorat qilishda davlatning faol roli saqlanib qolayotganini ham ko'rish mumkin.

Tashqi savdo ko'rsatkichlari bozor iqtisodiyotining shakllanish darajasini ifodalovchi muhim indikator hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, iqtisodiyotni liberallashtirish tashqi savdo hajmining keskin oshishiga olib kelgan. Biroq import hajmining eksportga nisbatan tezroq o'sishi savdo balansida salbiy tafovut yuzaga kelishiga sabab bo'lgan. Bu holat o'tish iqtisodiyotiga xos bo'lgan "importga qaramlik" muammosini aks ettiradi. Shu sababli eksport salohiyatini oshirish iqtisodiy siyosatning ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib qolmoqda [3].

Ishsizlik darajasi bo'yicha natijalar esa o'tish jarayonining ijtimoiy jihatlarini ochib beradi. Bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayonida ayrim samarasiz korxonalarining

yopilishi va mehnat bozoridagi o'zgarishlar qisqa muddatda ishsizlikning oshishiga olib kelgan. Bu holat transition economy nazariyasida "strukturaviy ishsizlik" sifatida izohlanadi. Shu bilan birga, iqtisodiy o'sish va xususiy sektor rivoji uzoq muddatda bandlik darajasini tiklashga xizmat qilgan.

Xususiy sektor ulushining ortishi esa bozor iqtisodiyotining shakllanish darajasini yaqqol aks ettiradi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, xususiylashtirish va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash siyosati iqtisodiy tizimda xususiy sektorning ustun mavqega ega bo'lishiga olib kelgan. Bu jarayon iqtisodiy samaradorlikni oshirish va raqobat muhitini shakllantirishda muhim rol o'ynagan.

Shu bilan birga, muhokama natijalari ayrim muammoli jihatlarni ham ko'rsatadi. Jumladan, tashqi savdo balansining salbiyligi, inflyatsiya bosimining saqlanib qolishi, iqtisodiy tengsizlik ehtimoli, institutsional islohotlarning yetarli darajada rivojlanmaganligi olishimiz mumkin.

Bu muammolar o'tish jarayonining hali to'liq yakunlanmaganini va iqtisodiy islohotlarni davom ettirish zarurligini ko'rsatadi.

Umuman olganda, muhokama natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston iqtisodiyotida bozor mexanizmlarining shakllanishi ijobiy natijalar bergan bo'lsa-da, ushbu jarayonni yanada chuqurlashtirish va institutsional islohotlarni takomillashtirish zarur. O'tish iqtisodiyotining samaradorligi nafaqat iqtisodiy ko'rsatkichlar, balki ijtimoiy va institutsional omillar bilan ham belgilanadi.

XULOSA

Mazkur tadqiqot natijalari markazlashgan iqtisodiyotdan bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayoni murakkab, ko'p bosqichli va tizimli transformatsiya ekanligini tasdiqladi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, ushbu jarayon iqtisodiy tizimning barcha asosiy elementlarini — mulkchilik shakllari, narxlar tizimi, tashqi savdo aloqalari va institutsional tuzilmalarni tubdan o'zgartirishni talab etadi. O'tish iqtisodiyoti nazariyasi doirasida ilgari surilgan qarashlar amaliy natijalar bilan mos kelib, iqtisodiy islohotlarning bosqichma-bosqich amalga oshirilishi samaradorlikni ta'minlashda muhim omil ekanligi aniqlandi.

Statistik tahlil natijalari O'zbekiston iqtisodiyotida bozor iqtisodiyoti elementlari izchil shakllanganini ko'rsatdi. Xususan, YaIM o'sish sur'atlarining barqarorligi iqtisodiy islohotlarning ijobiy natijasi sifatida namoyon bo'ldi. Inflyatsiya darajasining dastlab yuqori bo'lishiga qaramay, keyingi yillarda makroiqtisodiy siyosatning takomillashuvi orqali uni nazorat qilish imkoniyati yuzaga keldi. Tashqi savdo hajmining oshishi iqtisodiy ochiqlikning ortganini ko'rsatsa-da, importning yuqori ulushi savdo balansidagi muvozanat muammosini yuzaga keltirdi.

Shuningdek, xususiy sektor ulushining keskin ortishi bozor iqtisodiyotining shakllanish darajasini yaqqol aks ettirdi. Bu jarayon iqtisodiy samaradorlikni oshirish, raqobat muhitini rivojlantirish va investitsion faollikni kuchaytirishda muhim rol

o'ynadi. Shu bilan birga, ishsizlik darajasidagi o'zgarishlar o'tish jarayonining ijtimoiy ta'sirini ko'rsatib, iqtisodiy islohotlar bilan bir qatorda ijtimoiy siyosatni ham takomillashtirish zarurligini ko'rsatdi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi ilmiy xulosalar shakllantirildi. Bular markazlashgan iqtisodiyotdan bozor iqtisodiyotiga o'tish iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi, biroq qisqa muddatli muammolar bilan kichadi, iqtisodiyotni liberallashtirish tashqi savdo va investitsiya faolligini oshiradi, xususiylashtirish iqtisodiy samaradorlik va raqobatni kuchaytiradi, makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda davlatning tartibga soluvchi roli saqlanib qoladi.

Shu bilan birga, tadqiqot natijalari asosida quyidagi amaliy tavsiyalar ilgari suriladi. Xususan, eksport salohiyatini oshirish orqali tashqi savdo balansini yaxshilash, inflyatsiyani nazorat qilish uchun monetar siyosatni yanada takomillashtirish, xususiy sektorni qo'llab-quvvatlash orqali iqtisodiy diversifikatsiyani kuchaytirish, mehnat bozorini rivojlantirish va bandlik siyosatini takomillashtirish, institutsional islohotlarni chuqurlashtirish orqali bozor infratuzilmasini mustahkamlash.

Umuman olganda, O'zbekiston tajribasi shuni ko'rsatadiki, markazlashgan iqtisodiyotdan bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayonida bosqichma-bosqich va muvozanatli islohotlar olib borish eng maqbul yondashuv hisoblanadi. Ushbu yondashuv iqtisodiy barqarorlikni saqlash, ijtimoiy muammolarni minimallashtirish va uzoq muddatli iqtisodiy o'sishni ta'minlashga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Kornai J. Sotsialistik tizim: siyosiy iqtisodiy tahlil. – Princeton University Press, 1992.
2. Roland G. O'tish iqtisodiyoti nazariyasi. – MIT Press, 2000
3. Stiglitz J. Globalizatsiya va uning muammolari. – New York: W.W. Norton, 2002.
4. World Bank. World Development Indicators. – Washington DC, 2023.
5. IMF. Uzbekistan Country Report. – Washington DC, 2022.
6. OECD. Economic Surveys: Uzbekistan. – Paris, 2022.
7. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. Milliy hisoblar va makroiqtisodiy ko'rsatkichlar. – Toshkent, 2023.
8. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. Iqtisodiy islohotlar sharhi. – Toshkent, 2022.
9. Blanchard O. Makroiqtisodiyot. – Pearson, 2017.
10. Fischer S., Dornbusch R. Iqtisodiyot asoslari. – McGraw-Hill, 2015.
11. Todaro M., Smith S. Iqtisodiy rivojlanish. – Pearson, 2018.
12. North D. Institutsional iqtisodiyot nazariyasi. – Cambridge University Press, 1990.
13. Sachs J. O'tish iqtisodiyoti va rivojlanish. – Harvard University Press, 2005.
14. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining iqtisodiy islohotlarga oid farmon va qarorlari. – Toshkent, 2017–2023
15. UNDP. Inson rivojlanishi hisobotlari. – 2022.